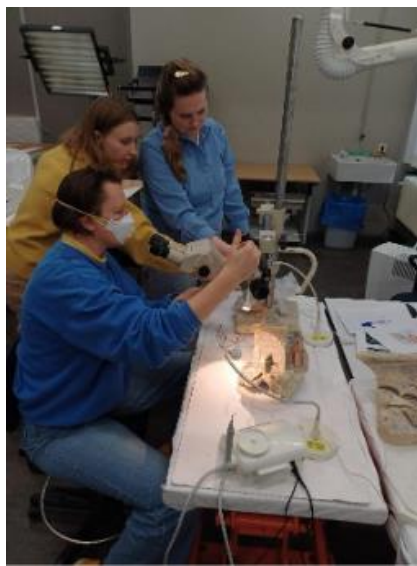

Projectverslag januari - juni 2025

17 januari

Camille de Clercq komt langs voor de stenen beelden van Sint Servaas.

Zij is specialist polychromie op steensculptuur, hoofd van de afdeling conservering en restauratie van KIK-IRPA in Brussel (zie 29 oktober 2024). Het team bekijkt met haar de stratigrafie en ze denken gezamenlijk verder over de reiniging van het oppervlak evenals andere behandelingsopties. De test van een apparaatje dat werkt met ultrasone trillingen, mogelijk bruikbaar om vuil en andere dingen van de steen af te halen, pakt negatief uit. De impact is te groot en daarmee blijkt deze methode niet geschikt.

28 januari

Specialist Aleth Lorne komt les geven rond 'Rode grond', veel voorkomend bij polychromie in de periode 1450-1550, zowel op steen als op hout. In Utrecht komt bij steenpolychromie vrijwel overal een rode grondlaag voor. Deze is niet uniek voor deze regio, maar vormt een breder verspreid fenomeen binnen Noord-Europa. Tijdens de dag komen thema's aan de orde als techniek, optische effecten, stilistische ontwikkelingen in Utrecht en mogelijke conserverende functie van de grondering.

4 februari

Rutger Morelissen van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed komt op 4 februari naar museum Krona om XRF-scans te maken. Hij voert metingen uit bij vier beelden, op verschillende plekken, onder het toezicht van Ausrine, Manon en Rosanne.

12 feb

Bezoek aan het *Suermondt-Ludwig-Museum* en restaurator Michael Rief. Een stage zit er niet in, maar Rief wil komen spreken op het PoCo-symposium op 31 oktober over Middeleeuwse beelden met bewegende delen. Het team vond de tentoonstelling in het museum erg interessant en leerzaam, vooral vanwege de kunstwerken waarvan ook de achterkant goed te zien was en de historische werkplaats met tools. Er waren ook reconstructies van historische sier- en verguldingstechnieken te zien, zoals die straks ook beschikbaar zijn in de reconstructie-set voor de PoCo-partners.

18 februari

Professor Urbanek komt uit Keulen om te kijken naar het Kruishout. Haar afdeling beschikt over precies de goede laserapparatuur voor het vrijleggen van verflagen. Zij gaat onderzoeken of SRAL de laser een poosje mag lenen. De vragen die Ausrine heeft: kunnen de verflagen tot op de zwarte laag verwijderd worden? Kunnen de verflagen tot op het azuriet vrijgelegd worden? Kan de vergulding op de rand vrijgelegd worden? De laser is goed te gebruiken in combinatie met andere methoden.

24 februari

Locatiebezoek Limburgs Museum. Dit museum is ontstaan in 1993 na de fusie tussen het Goltziusmuseum en het Limburgs Volkskundig Centrum. In het museum staat de cultuurhistorie van Limburg centraal. De collectie is niet enkel afkomstig van de gefuseerde musea, maar ook verworven via de kunsthandel om de collectie compleet te maken. Het museum bezit ongeveer honderd sculpturen, waarvan er op 25 nog substantiële polychromie behouden is. Medewerkers van het museum wisten eerst niet goed welke vragen ze over de beelden konden stellen. Hiermee is een begin gemaakt: welke vragen zou je kunnen stellen en wat voor antwoorden zijn er dan te verwachten? Let bijvoorbeeld op patina's en de verwervingsgeschiedenis. Beelden uit de kunsthandel kunnen andere behandelingsgeschiedenis hebben dan beelden die uit een museale context komen.

Er is een aantal beelden bekeken. Bijvoorbeeld een beeld met een kwalitatief goede 19^e eeuwse polychromie, maar in een slechte staat. Dit staat in contrast met veel andere 19^e eeuwse beelden waarvan de polychromie geen heel hoge kunsthistorische kwaliteit heeft, maar wel geen tot weinig lacunes vertoont.

18 maart

De internationale klankbordgroep komt bij elkaar voor de halfjaarlijkse bespreking van de voortgang van de trainees. Deze groep bestaat uit:

Aleth Lorne, senior restaurator, polychromiespecialist, onderzoeker

Caille De Clercq, hoofd Conservation Department KIK-IRPA Brussel

Prof. Dr. Regina Urbanek, decaan Faculteit Cultural Sciences, Cologne University of Applied Sciences | TH Köln, Cologne Institute for Conservation Sciences | CICS.

De groep is meer dan tevreden. We maken vervolgens in grote lijnen het programma voor de interim meeting op 31 oktober, en besluiten de dag met een bezoek aan TEFAF.

20 maart

Er lopen bij RKD, Nederlands instituut voor kunstgeschiedenis twee projecten die met middeleeuwse beeldhouwkunst uit de Lage Landen (en aangrenzende regio's) te maken hebben: *Marks on Art* en *Early Netherlandish Sculpture*. De betrokken restaurator Seppe Roels en conservator/kunsthistoricus Marieke zijn geïnteresseerd in PoCo en komen op bezoek. Zij hebben weer hun eigen specifieke kijk op de objecten die het team onder handen heeft. Seppe wil graag naar de PoCo-praktijkdag komen in Venlo; hij krijgt een uitnodiging.

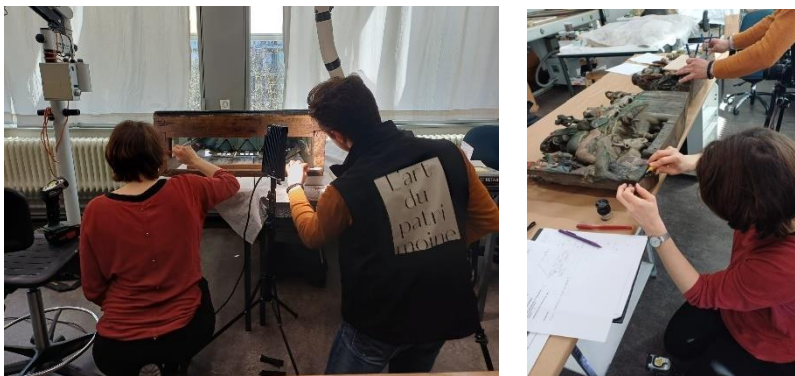
1 april

Er komt een vacature online voor een onderzoeker bij het Limburgs Museum, waarvoor een foto van Project Poco is gebruikt:

1 april

KIK-IRPA (te vergelijken met RCE in Nederland) voert dendrochronologisch onderzoek uit op de twee beeldengroepen en de zijpanelen van de kast van het retabel Geboorte van Christus. Hiermee wordt de afstand tussen alle jaarringen gemeten, waaruit een specifiek patroon voortkomt, kenmerkend voor een bepaald soort hout uit een bepaalde periode en gebied. Door verschillende databases met elkaar te vergelijken kan het herkomstgebied en de kapdatum van de boom bepaald worden. Het groeipatroon en de jaarringbreedte laten zien dat het eikenhout van de figuren een andere herkomst heeft dan het hout van de kast. De zijpanelen van de retabelkast komen uit het gebied rond Klaipėda in Litouwen en zijn gemaakt van zogenoemd 'wainscott-hout'. De figurengroepen zijn uit hout van dezelfde boom uit de regio Polen.

7 april – 5 juni

Stage Manon bij KIK-IRPA, Brussel. Zij doet allerlei nieuwe werkervaringen op in een fijne werkomgeving. Via Camille de Clercq kon ze terecht in het steenatelier van het instituut. Hier heeft ze onder andere mogen werken aan een steensculptuur van Aartsengel Gabriel. Ze onderzocht de polychromie en deed meerdere testen voor het vrijleggen van de verflagen. Ook mocht ze meewerken aan de restauratie van de stenen altaren en polychrome cartouche in de Rubenskapel van Antwerpen (waar Rubens begraven ligt!).

Het vrijleggen van verflagen in het steenatelier van KIK-IRPA (links) en retoucheren in de Rubenskapel (rechts).

24 April

Prof. Regina Urbanek uit Keulen en de Limburgse kunsthistoricus Peter te Poel komen naar het retabel Geboorte van Christus kijken. Onderwerpen van gesprek zijn onder andere de constructie en polychromie.

15 mei en 28 mei

Op twee dagen in mei heeft Rosanne voor verdiepend onderzoek SEM-EDX analyses met Anne Sicken en Prof. Regina Urbanek van het CICS uitgevoerd. Ze onderzochten monsters van het retabel en een monster van het kruishout met vragen als: Wat zijn de gebruikte pigmenten? Is er op het kruishout naast azuriet ook ultramarijn in de blauwe laag aan te tonen? Zijn er aanwijzingen om de verflagen te dateren?

Er waren interessante bevindingen over de aanwezigheid van azuriet met een blauwe onderlaag op het retabel en het was mogelijk om overschilderingen grofweg te dateren vanwege de aanwezigheid van modernere verfstoffen.

Op het kruis bleek inderdaad ultramarijn in het azuriet aanwezig.

20 mei

Hybride presentatie van het project, georganiseerd vanuit CICS Keulen: *PoCo -Polychromie Conservering: Ein Trainingsprogramm zur Skulpturenrestaurierung des SRAL*. Sprekers: Regina Urbanek, Lydia, Ausrine, Manon en Rosanne. Er waren ca. 30 deelnemers online en er zaten 25 deelnemers in de zaal.

[CICS - Ringvorlesung 2025 - TH Köln](#)
[rv_sose-25_flyer_2025-03-19.pdf](#)

21 mei

Presentatie ARDS in Museum M Leuven: Association for Research and Documentation on medieval and Renaissance Sculpture. Dit is een divers netwerk van onderzoekers, kunsthistorici, restauratoren, kunsttechnologisch onderzoekers. Sprekers van andere universiteiten en projecten uit het buitenland kwamen hier samen voor het symposium *Colour in the Choir*. Het PoCo-team hield de presentatie: *From the Attic into the Treasury*:

A Polychromie Conservation Project (PoCo) in the Netherlands. Na de verschillende presentaties volgde een rondleiding in het museum en de mogelijkheid om tijdens het eten met elkaar na te praten.

22 mei

Locatiebezoek Museum Catharijneconvent Utrecht

Met medewerkers van het Catharijneconvent en twee PoCo-partners van het Centraal Museum en Museum Boijmans Van Beuningen bezoeken we de collectie van het Catharijneconvent op de bezielende leiding van Aleth Lorne, die deze collectie heel goed kent en de hele dag door korte colleges geeft die het team en de gasten opsleurpen. eerst bekijken we op zaal een groot aantal beelden en vervolgens in het depot.

27 mei

Het conceptprogramma voor het interim symposium, halverwege het project op 31 oktober, is rond: *Future for Polychromy, Collaborative projects in the field*. Sprekers uit heel Europa hebben toegezegd, van Noorwege tot Tsjechië. We sturen een save the date. Voor het preliminary programme klik [hier](#)

17 juni

2^e PoCo-Praktijkdag in Limburgs Museum Venlo.

Een vol programma waar iedereen enthousiast en actief op reageert:

Programma

09.30 - 10.00	Inloop
10.00 - 10.20	Welkom en stand van zaken project
10.20 - 12.20	Ausrine, Rosanne en Manon doen verslag van hun werkzaamheden/stage en onderzoeksresultaten
12.20 - 12.30	Limburgs Museum, locatiebezoek, verslag en reflectie
12.30 - 14.00	Lunch, museumbezoek, bekijken eerste reconstructies voor de sample set
14.00 - 14.20	Presentatie Arnold: Onderhoudsprogramma beelden in de kerken van Venray en Horst
14.20 - 16.00	Gesprek: Wat staat ons komend half jaar gezamenlijk te doen? • Inzicht vergroten in samenstelling en herkomst collecties Presentatie René: herkomst collectie Museum Catharijneconvent • (Vorbereiden) komende locatiebezoeken • Vorbereiden transporten voorbeeldwerken • Symposium 31 okt.

Fotocredits:

Rob Becker, Beeldverhaal: foto's 24 februari, 22 mei en 17 juni

Overige foto's: Poco-team

Bijlage : Planning project

PPD = PoCo-PraktijkDag, plenair voor hele netwerk

LB = LocatieBezoek door PoCo-team, evt. andere partners met maximum aangegeven door locatie

2024	wat	waar	Datum	Aanwezig	Specialist
oktober	PPD-1	CCNL, Amersfoort	17	allen	
november	LB-1	Museum W, Weert	25	2 extra	Arnold
2025					
februari	LB-2	Limburgs Museum, Venlo	24	3 extra	Arnold
maart	Klankbord	SRAL en TEFAF	18		
mei	LB-3	Museum Catharijneconvent, Utrecht	22	3 extra	Aleth
juni	PPD-2	Limburgs Museum, Venlo	17	allen	
september	LB-4	Centraal Museum, Utrecht	19	X extra René (MCC)	Aleth
	Transport voorbeeldwerken naar SRAL	Allen			
oktober	Interim symposium Engelstalig	BF, Maastricht	31	Allen en ca 75 deelnemers van buiten	
november	LB-5	Krona, Uden		X extra	Arnold
2026					
maart	LB-6	Bonnefantien, Maastricht		10 extra	Arnold
mei	LB-7	Rijksmuseum Twenthe, Enschede		X extra	Aleth
juni	PPD-3	Huis van Leyden, Leiden		allen	
september	LB-8	Huis van Leyden		X extra	Arnold
november	LB-9	Boijmans Van Beuningen, Rotterdam		X extra	Aleth
2027					
maart	LB-10	Rijksmuseum (CCNL) Amersfoort		X extra	Arnold
juni	Eind Symposium Nederlands	SRAL		Allen	